

Nagy László

Hága orosz palotája

Akár a világbékére is készen áll...

Aligha a hangzatos világbéke idealisztikus elérése, inkább a fegyverkezésben az orosz versenyhátrány miatti időnyerés lehetett II. Miklós cár célja, amikor 1898-ban nemzetközi békekonferencia összehívását javasolta a nagyhatalmaknak.

Erteljes fegyverkezés jellemezte a XIX. század végét, bár ez súlyos gazdasági megterhelést jelentett az államok számára. A belső feszültségekkel, gazdasági gondokkal küzdő Oroszország még nem érezte felkészültnek magát a nagyhatalmak közötti esetleges háborúra, így a cár jobbnak látta, ha békekezdeményezéssel áll elő. Ezzel – a Nagy Háborúig – el is nyerte a közvéleménytől a „békecár” titulust.

Az orosz diplomácia és hadvezetés, de még a jelleméből fakadóan szélsőségekre hajlamos cár is tisztában volt azzal, hogy realis céljuk inkább „csak” a fegyverkezés korlátozása, a hadviselési szabályok megalkotása, a nemzetközi viszályok békés rendezése, a nemzetközi választott bírások kialakítása lehet. A hadügyekben versenylőnyben lévő Anglia, Franciaország, Németország nem lelkesedett a konferencia összehívásáért, de az oroszoknak sikerült megnyerni az amerikaiak támogatását.

A helyszín ügyében az orosz javaslat telitalálat volt, a nagyhatalmak területét nem, sőt Svájcot sem (amelynek tekintélyét megnyirbálta az Erzsébet királyné elleni 1898-as genfi merénylet) ajánlották, ellenben a semleges Hollandia nagyvárosát, Hágát

egyöntetűen pozitívan fogadták az érintettek. A hollandok örömmel adtak otthont az érkezőknek, joggal vélték úgy, hogy nemzetközi viták, kisebb-nagyobb államközi, jogi nézeteltérések mindig lesznek, amelyek idővel a tárgyalóasztalnál folytatódnak, és ez számukra diplomáciai, üzleti okokból is csak előnyös lehet.

1899. május–július között, az első békeértekezleten – a hágai királyi rezidencián, a Huis ten Bosch (Erdei Ház) kastélyban – huszonhat állam képviselői – köztük az Osztrák–Magyar Monarchia – diplomátai vettek részt. Ekkor döntöttek a választottbíróóság létrehozásáról (célja: „az Államok között felmerülő vitás ügyek az illető Államok választotta bírókkal és a jog tisztelete alapján nyerjenek elintézészt”), és nem mellékesen arról is, hogy a béke ügyének és szervezeteinek méltó otthont adó épületet hoznak létre Hágában. Ehhez a holland kormány azonnal területet is biztosított.

Az építés költségeinek nagy részéhez sikerült támogatót találni, a skót származású, az Egyesült Államokban (jórészt a fegyverkezésből) meggazdagodott acélgyáros, Andrew Carnegie személyében, aki 1903 októberében írta alá a másfél millió dollár összegű adományozó levelet. Hatalmas vagyona többségét Carnegie a kultúrára, az oktatásra s emberbaráti

Alpár Ignác meg nem valósult terve
MAGYAR MÉRNÖK
ÉS ÉPÍTÉSZ-
EGYLET
KÖZLÖNYE,
1907. ÉVFOLYAM
XII. KÖTET,
XVI. TÁBLA

célokra költötte, így többek között Hágában is fennmarad a neve, a Carnegie Alapítvány napjainkban is működik a Békepalota egyik szervezeteként.

A nyilvános pályázatot 1906-ban írták ki, melyre kétszázötvenhat pályamű érkezett. A magyar kormányzat külön meghívás alapján kért fel hazai pályázókat, így Alpár Ignác, Sándy Gyula és Foerk Ernő (közös pályázat), illetve Tőry Emil építészeket. A bírálóbizottság tagjai angol, német, osztrák, francia, amerikai építészek voltak, továbbá a hollandok zseniális építész, Pierre Cuypers, az amszterdami Rijksmuseum tervezője.

Az első díjat, tizenkétezer holland forintot, Louis Marie Cordonnier (1854–1940) francia építész kapta, őt bízták meg az épület kivitelezésével is. Akadtak pénzügyi gondok és szakmai kifogások is a terv kapcsán és ellen, költségtúllépés miatt a tornyok számát csökkentették, s részben áttervezették az épületet. De a francia jól érzékelte, hogy a korszakban divatos neoreneszánsz stílus, a különbözőségek ellenére megnyilvánuló harmonizáció tetszést arat majd. A századforduló idején Hollandiában több hasonló stílusú kastély épült, Cuypers is kivette ebből a részét.

Magyar pályázó nem került az első hat díjazott közé, a bécsi secesszió nagymestere, Otto Wagner is „csak” a negyedik díjat kapta. A magyar szaksajtó közölte pályázóink terveit, elképzeléseit. Terjedelmi okok miatt csak Alpár terve idézhető, ez éppen ellenkezője volt a megvalósultnak. Teljesen reális, világos megokolású volt a koncepciója: „Ez nem városi középület, amelynek a mellette és körülötte álló épületek fölött dominálnia kell. Ide

nem kell torony, kupola vagy egyéb magasra törő tömeg; a csöndes parkban, hatalmas fák között klasszikus és előkelő nyugodtságban, de méltóságának megfelelő monumentalitással terveztem a béke palotáját.”

1907-ben, immár a Binnenhof Lovagtermében, a következő ülnök – amelyet legaktívabban Theodor Roosevelt elnök kezdeményezett – már negyvennégy ország (köztük ismét a Monarchia is) képviseltette magát, sőt, a két ülés között harminchárom választottbírói ítélet már meg is született. Ezen a konferencián a franciák indítványára döntöttek arról, hogy az aláíró államok különleges hazai termékekkel járuljanak hozzá a palota építéséhez, külső-belső kialakításához, díszítéséhez.

Hazánk sem akart kimaradni a nemzetek karitatív hozzájárulásából, a Miniszterelnökség pályázatot írt ki, 1913. júniusban az első díjat egyhangúlag Sikorski Zsolnay Miklósnak ítélte oda. A Carnegie-alapítvány és a Békepalota építésének előzetes tudomásával négy nagy méretű, egyforma Zsolnay-váza elkészítését rendelték meg. Sikorski Zsolnay Miklós (1888–1973) Zsolnay Júlia és a lengyel származású Sikorski Tádé házasságából született. A Zsolnay-gyár kerámia osztályának vezetője volt, csodálatos rajz tehetséggel megáldva. Érdekes, hogy az édesapa, Sikorski Tádé is bekerült a „hágai” pályázók szűkített, ötfős körébe, de az Alpár Ignác vezette bizottság a mindössze huszonöt éves Miklós tervét fogadta el.

A műleírás szerint „körvonalait tekintve keleties benyomást kelt a nézőben, mert a váza és födele turbánra emlékeztet. Díszítőelemeit a növény- és

A hágai Békepalota, ma többek között a Nemzetközi Bíróság és a Carnegie Alapítvány székhelye

A SZERZŐ FOTÓJA

állatvilágból veszi, erősen stilizálva. Az egész mű barna plutonitmasszából készül. A lábrész négy stilizált sörényű (...) ülő oroszlánból áll.” A két méter magas, egy méter átmérőjű vázák valóban kiválóan harmonizáltak a kül- és beltérrel, egyöntetű tetszést arattak.

Elkészültek ugyan az alkotások, de a Nagy Háború kitörése miatt már nem volt lehetőség azok Hágába szállítására. Sőt – a háború okozta családottság miatt – felmerült végleges itthon tartásuk is, végül mégis megtörtént az átadás.

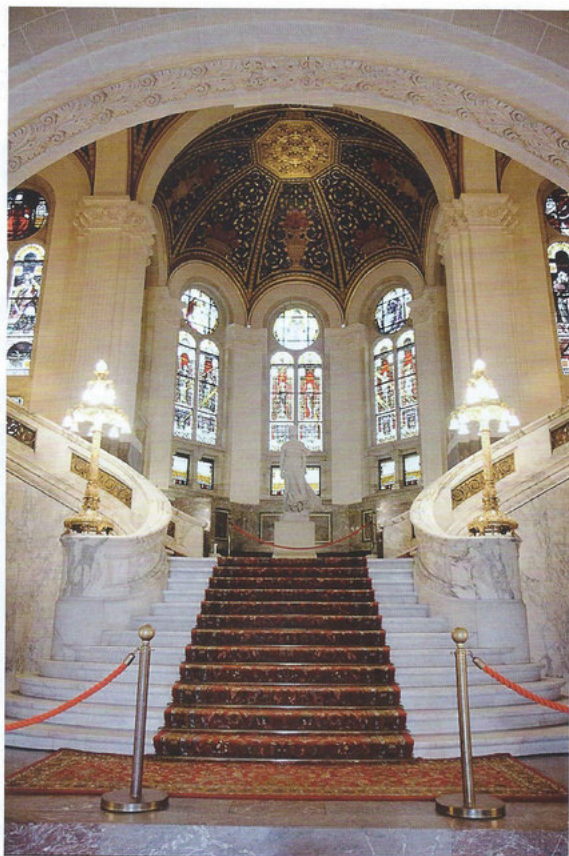
Ma tehát négy, azonos kivitelű Zsolnay váza díszíti a Vredespaleis-t, három a beltérben, egy a kültérben.

A legjobb minőségű építőanyagok felhasználásával és a nemzetek felajánlásaival biztosított pazar beltéri kialakítás végül 1913-ig tartott. Ekkor adták át, többek között Vilma királynő és Andrew Carnegie jelenlétében.

Továbbra sem maradtak el a kritikák, túl hivalkodónak tartották, ráadásul értelmetlennek, hiszen a békétlenség továbbra sem szűnt meg a világban. Az 1904–1905-ös japán–orosz háború már jelezte a sötét jövőt. Nem kevés gúnyos, keserű kommentárt váltott ki a korabeli sajtóban: minek a békeértekezletek, ha háborúk folynak, de mindez nem tántorította el a béke (látszólagos) híveit. A két világháború alatt az ítélkezés szünetelt, de vitás kérdésekben sok államnak azóta is sikerült egyezségre jutni egymással.

Napjainkban az épület ad otthont a Nemzetközi Bíróságnak (ennek ez ideig egyetlen magyar tagja volt, 1993–2003 között Herczegh Géza [1928–2010] nemzetközi jogász, az MTA tagja), az Állandó Választottbíróságnak, a Hágai Nemzetközi Jogi Akadémiának, a Békepalota Nemzetközi Jogi Könyvtárának és a Carnegie Alapítványnak. A fenti két szervezet nem keverendő össze a szintén hágai központú ENSZ Nemzetközi Büntetőbírósággal (amely népirtás, háborús bűncselekmény, agresszió stb. kapcsán az egyén felelősségét vizsgálja és nem az államokét), amelyből egyes tagállamok, így hazánk is, a közelmúltban bejelentették kilépési szándékukat.

2007-ben a palota teljes felújításon esett át, az épület mögött új hivatali szárnyat alakítottak ki, 2012-ben látogatóközpont is épült, bár manapság erősen korlátozott a belső terület látogathatósága. Bármilyen csodálattal adózunk is a korabeli építésszek, szakemberek hozzáértésének, az ügy lényegét, a béke dögát illetően a családottság megmarad.

Belső csarnok

FORRÁS: LYBIL BER, CC BY-SA 4.0 WIKIMEDIA COMMONS

Talán ezt érezhette Kosztolányi Dezső is, aki hágai látogatása kapcsán így írt a *Pesti Hírlap* 1931. augusztus 23-i számában: „Humyorogva nézünk a Vredespaleis karcsú tornyaira, s nem tudjuk, hogy viselkedjünk: levegyük-e kalapunkat, mint a szentegyház előtt, az eszme magasztosságára gondolva, vagy sírjunk, talán kacagjunk azon, hogy még mindig itt áll, a történetek után, a történetek ellenére is, mint holmi újmódi Janus-templom, mely senkinek se nyújt menedéket. Kaján játéka a véletlennek, hogy a békepalota pont 1913-ban készült el, amikor már a világháború is elkészült.”

Pedig 1931 után még történt egy s más, de úgy tűnik, a hollandok egykori számítási bevált, legyen náluk a béke otthona. A békétlenségnek úgyszólván sok hazája van...

• A szerző újságíró

